

Tämä on rinnakkaistallennettu versio alkuperäisestä julkaisusta.

Tämä on julkaisun kustantajan pdf.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Rajala, S. 2018. SATU suomeksi. Teoksessa R. Sairanen (toim.) SATU ON TOTTA -historiikki Maahanmuuttajasairaanhoitajien pätevyitysmiskoulutus (SATU) Turun ammattikorkeakoulussa vuosina 2003–2017. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 97. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 85 - 101.

URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166890.pdf>

Kaikki julkaisut Turun AMK:n rinnakkaistallennettujen julkaisujen kokoelmassa Theseuksessa ovat tekijänoikeussäännösten alaisia. Kokoelman tai sen osien käyttö on sallittu sähköisessä muodossa tai tulosteena vain henkilökohtaiseen, ei-kaupalliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. Muuhun käyttöön on hankittava tekijänoikeuden haltijan lupa.

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Rajala, S. 2018. SATU suomeksi. In R. Sairanen (ed.) SATU ON TOTTA -historiikki Maahanmuuttajasairaanhoitajien pätevyitysmiskoulutus (SATU) Turun ammattikorkeakoulussa vuosina 2003–2017. Comments from Turku University of Applied Sciences 97. Turku: Turku University of Applied Sciences, 85 - 101.

URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166890.pdf>

All material supplied via TUAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

8 SATU suomeksi

Sirpa Rajala

Sadun alku saattaa näyttää tältä:

mina olen X ja minä opiskelin suomea Helsingin yliopistossa.

Helsingin yliopisto on 6 suomen kursit ja mina opiskilin suomea 1, 2 ja 3.

jus minulle on vapaa aika minä lue lehti ja surffa netistä tai katsa televisiota juskus suo suomalaisia

suomi TV muuta en katsu paljon suomalaisit ohjelmat.

minä ymmärrän paljon suomea mutta kirjoitin huono koska suomea ole eri vocalit minun äidinkiele ei ole esimerkki (y, ö, ä).

en tiedä mitä tehdä parantaa minun oppimista tai suomen kieli opiskelelimista.

Mutta me opettajat tiesimme, että sekä oppiminen että suomen kieli tulevat kehittymään. Kartoitin alussa kaikkien opettamieni SATU-ryhmien kielitaitoa kirjallisilla tehtävillä ja henkilökohtaisilla haastatteluilla. Yllä oleva lainaus on erään opiskelijan alkukartoituksessa kirjoittamaa tekstiä, jossa tehtävänä oli kertoa tarkentavia kysymyksiä sisältävän tehtävänannon avulla, miten hän oli opiskellut tai oppinut suomea. Lähtötaso ja opiskelijoiden taustat olivat hyvin moninaisia, ja niitä käsitelään tämän julkaisun Ihanaiset SATUlaiset -artikkelissa. Siltikin voin sanoa, että maahanmuuttajasairaanhoidajien ryhmät ovat olleet homogeenisimpia ryhmiä, joita suomi toisena kielenä -opettajana olen koskaan kohdannut.

Aloitin työt Turun ammattikorkeakoulussa syksyllä 2004 ja tulin SATU-ryhmän opettajaksi saman tien kesken ensimmäisen pätevyitysmiskoulutuksen. Paljon enemmän jännitin suomenkielisten tutkinto-opiskelijoiden opettamista kuin maahanmuuttajaryhmää: olinhan aiemmin opettanut eritasoisia aikuisten maahanmuuttajien ryhmiä monenlaisissa organisaatioissa – ryhmiä alkeistasosta akateemisiin maahanmuuttajiin, yleisiin kielitutkintoihin valmistavia ryhmiä, työvoimapolitiisia koulutuksia ajalta ennen kotoutumiskoulutusta. Tunsin siis olevani SATU-ryhmän parissa omimmillani enkä ehkä alkuun edes ymmärtänyt, miten erityislaatuista koulutuksesta ammattikorkeakoulukentällä olikaan kyse. Palasin SATU-koulutusten opettajaksi vuonna 2010 muutaman vuoden tauon jälkeen ja siitä eteenpäin olen ollut mukana koulutuksen loppuun asti. Anne Antero toimi kahden ryhmän suomen opettajana.

Tarkastelen tässä artikkelissa SATU-koulutuksen suomen kielen opetusta ja kielenopetuksen muutoksia vuosien varrella. Esittelen suomen kielen opintojaksojen sisältöjä, tehtäviä ja erilaisia toteutuksia. Kerron myös muutamista integroiduista tehtävistä ja yhteistyöstä eri opintojaksoilla ammattiaineiden opettajien kanssa. Kaikissa SATU-ryhmissä tavoitteena on ollut integroida suomen opetusta ammattiaineisiin, mutta suurimmaksi osaksi opintojaksot ovat edenneet itsenäisesti erillisinä. Osana suomen kielen opintoja tarkastelen myös kypsyysnäytettä ja valtionhallinnon kielitutkintoa. Lopuksi tarkastelen SATU-koulutuksen jatkoa, johon saatiin vauhtia ESR-rahoitteisesta Urareitti-hankkeesta ja joka toteutuu vuodesta 2018 alkaen ESR-rahoitteisen SOTE-silta -hankkeen muodossa.

Hyppäsin siis liikkuvaan junaan syksyllä 2004 aloittaessani opettajana ensimmäisessä SATU-ryhmässä. Ryhmässä oli ollut paljon kuohuntaa – suurimmat tunteet, odotukset ja paineet tuntuivat kohdistuvan suomen kieleen. (Ruotsala, Sairanen & Vanhanen 2005, 27–28). Tunnekuohuilta ei ole vältytty myöhemmin muissakaan ryhmissä. Edelleenkin paineet kohdistuvat suomen kielen koulutukseen. Kysymys ”riittävästä osaamisesta” on ajankohtainen edelleen keskustelussa maahanmuuttajien koulutuksesta, kotoutumisesta ja osallisuudesta yhteiskunnallisesti. (Ks. esim. Lehtimaja 2017; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Tavoitteet suomen kielen opiskelussa

Opetussuunnitelmat kaikissa SATU-koulutuksissa ovat mukailleet vastaavia ”suomalaisen” sairaanhoitajien opetussuunnitelmia, joissa pakollisia suomen opintoja (Suomen kieli ja viestintä eli ns. SUVI-kurssi) on kolme opintopistettä. SATU-ryhmissä vapaavalintaisista opinnoista on saatu lisäksi neljä opintopistettä, yhteensä koulutuksiin on siis sisällynyt seitsemän opintopistettä suomea. Määrä tuntuu pieneltä, mutta muistettava on, että koko koulutus on ollut alusta asti kokonaan suomenkielinen. Käytännössä opiskelijat ovat opiskelleet suomea ja suomeksi kahdeksan tuntia päivässä koko koulutuksen ajan.

Suomen kielen ja viestinnän osaamisen tavoitteet ovat olleet samat kuin suomenkielissä AMK-tutkinnoissa. Yhteiset tavoitteet on laadittu alun perin yhteistyössä ammattikorkeakoulujen suomen kielen ja viestinnän opettajien yhteistyöverkostossa:

Opiskelija pystyy toimimaan tarkoituksenmukaisesti työelämän viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa. Hän osaa ottaa huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset sekä viestiä jäsentyneesti, ymmärrettävästi ja vakuuttavasti. Hän osaa ja haluaa kehittää suomen kielen ja viestinnän taitojaan osana omaa ammattitaitoaan. (Ks. esim. Ammattikorkeakoulun kaikille yhteisten suomen kielen ja viestinnän opintojen kompetenssi- ja osaamistasokuvaukset 2008.)

Miten siis sovellan ja toteutan näitä tavoitteita suomi toisena kielenä -opiskelijoiden kanssa? Kerron seuraavaksi muutamia esimerkkejä suomen opetuksesta.

Sisältö ja tavoitekuvaukset ovat muuttuneet eri ryhmien kohdalla, vaikka peruslähtökohdat ovatkin pysyneet samoina. Esimerkiksi SATU4-ryhmän kanssa pyrin esittämään opintojaksokuvaukset jaettuna kirjoittamiseen, puhumiseen ja puheen ymmärtämiseen, luetun ymmärtämiseen ja kielioppiin (eli rakenteeseen). Jokaisella lukukaudella näihin sisältyi kumuloiduvasti uudenlaista ja vaativampaa sisältöä. Jaoin lähitunnit sisällöiltään ja opetusmenetelmiltään neljäksi erilaiseksi teematunniksi: **Kielioppitunneilla**, joilla pääasiallisena oppikirjana toimi *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*, tarkasteltiin rakennetta, sanastoa ja harjoiteltiin kirjoittamista. **Työpajatunneilla** käsiteltiin ammattiaineissa esiinnousseita ongelmia ja kysymyksiä hyödyntämällä mm. *Sairaanhoitajan käsikirjaa*. Työpajatunnit sisälsivät myös kir-

joittamisien harjoituksia, erilaisten tehtävien tekemistä, ohjausta ja muiden ajankoh-
taisten asioiden käsittelyä, vaikkapa lähestyvään harjoitteluun liittyen. Esimerkiksi
Jobstep-CV:tä tehtiin yhdessä ATK-luokassa ja olipa siellä välillä tietojenkäsittelyn
lehtori Hannele Kuusistokin paikalla. **Kielistudiotunnilla** keskityttiin ääntämi-
seen, puheen ymmärtämiseen ja tuottamiseen ja tehtäviä tehtiin myös tietokoneil-
la. Kielistudiossa voitiin tarkastella myös erilaisia media-aiheita ja aineistoja, ku-
ten TV-ohjelma *Akuutin* ajankohtaisia aiheita. **Käytännön arkikieltä hoitotyössä**
-tehtävätunneilla keskusteltiin, opiskeltiin sanastoa, puhekieltä ja harjoiteltiin erilai-
sia vuorovaikutustilanteita. Oppikirja *Sairaana hyvää suomea* toimi hyvänä lähtökoh-
tana, mutta yksinomaan oppikirjojen mukaan opetus ei minkään ryhmän kohdal-
la edennyt. Kaikkia oppikirjoja käytettiin joka tapauksessa eri tehtävissä soveltaen.

Lähituntien määrä viikossa vaihteli ja opiskeluun sisältyi pitkiä harjoittelujaksoja,
joten kovin tyylipuhtaasti suunnitelmani ei aina toiminut. Seuraavan ryhmän ope-
tuksessa yhdistin työpaja- ja studiotunnin, ja käytössä oli oppikirjana *Hoidetaan
suomeksi*. Valitsin sen siitakin huolimatta, että se on kielitaitotasoltaan A-tasolla.

SATU6-ryhmälle muokkasin suomen kielen ja viestinnän opintojaksokuvaukset ko-
konaan uusiksi ja ne toimivat myös viimeisen eli SATU7-ryhmän opetuksessa so-
velletusti, koska teimme samalla paljon Urareitti-hankkeeseen sisältyvää kielikoulu-
tuksen kehittämistyötä.

Hyödynsin opintojaksokuvauksissa Eurooppalaista viitekehystä (2008), yleisten
kielitutkintojen (YKI) taitotasokuvauksia (Opetushallitus 2018), korkeakoulutuk-
sen ammatillisia suomi toisena kielenä -viitekehyksiä (Komppa, Jäppinen, Herva &
Hämäläinen 2014) ja lähihoitajan ammatin kielellistä ja viestinnällistä viitekehystä
(Kela, Komppa & Tuononen n.d.).

Suomen kielen opinnot jakautuivat kolmelle tai neljälle lukukaudelle ja kuvasin ete-
nemistä lukukausittain: 1. Suomen kieli käytännön perushoitotyössä, 2. Suomen
kieli hoitotyössä, 3. Suomen kieli erikoissairaanhoidossa ja 4. Suomen kieli sairaan-
hoitajan ammatissa. Jokaisella lukukaudella harjoiteltiin uudentyypisiä ja entistä
haastavampia viestintätilanteita, jotka olivat yhteydessä harjoittelujaksoihin. Ensim-
mäisellä lukukaudella tavoitteena oli perehtyä suomen kieleen käytännön perushoi-
totyössä ja oppia erilaisten (esim. muodollisten ja epämuodollisten) kielimuotojen
tunnistamista, puhekieleen ja ääntämiseen liittyviä asioita, ymmärtämisen varmis-
tamista (esim. tarkistuskysymyksillä), hoitoalan keskeisiä rakenteita sekä kehotta-
mista ja ohjaamista hoitotilanteissa.

Toisella lukukaudella tavoitteiden syventäminen jatkui työharjoitteluista saatujen kokemusten perusteella. Sisältöinä olivat mm. murteet, erityisryhmien puhe, hoitoalan kielen erityisrakenteet, lyhenteet, ammattislangi ja kirjaamiskäytännöt. Uusina viestintätilanteina harjoiteltiin esim. raportointia, kotiuttamista, hoitopalavereja ja puhe-
linviestintää.

Viimeisimpänä laajennettiin näkökulmaa erikoissairaanhoidon ja sairaanhoitajan ammattiin koko laajuudessaan. Aiheina olivat mm. hoitotyön ja terveysalan tutkimus, abstraktit ja käsitteelliset ilmaisut, erikoisalojen ammattikieli sekä säädösten ja määräysten kieli sekä tutkielmatekstin kirjoittaminen ja esiintyminen. Tavoitteena oli, että opiskelija hallitsee hoitoalan erityisrakenteet sujuvasti suullisesti ja kirjallisesti, laajan yleissanavaraston sekä sairaanhoitajan työssä tarvittavan alan sanaston. Harjoituksissa keskityttiin mm. palaveri- ja neuvottelutilanteisiin sekä keskusteluihin potilaan, omaisen, lääkärin, kollegan tai muun ammattilaisen kanssa.

Suomen kielen ja ammattiaineiden integrointia – esitykset mielenterveys- ja päihdetyön opintojaksolla

Suomenkielisten tutkinto-opiskelijoiden suomen kielen ja viestinnän opintoihin sisältyy asiantuntijaesitys eli etukäteen valmisteltu puhe-esitys sovitusta aiheesta. Esityksistä on pidetty kiinni myös SATU-opiskelijoilla ja toteutukset ovat vaihdelleet eri ryhmien kesken. Viimeisin ja vaativin esiintymistilanne kaikilla ryhmillä on luonnollisesti ollut oman opinnäytetyön esittely. Opinnäytetyöprosessia tarkastellaan tässä julkaisussa Nylundin ja Sairasen artikkelissa Opinnäytetyöt vahvistivat ammatillista osaamista ja suomen kieltä.

Muutamien ryhmien puhe-esitykset integroimme Raija Sairasen kanssa mielenterveys- ja päihdetyön opintojaksoon. Opiskelijat selvittivät laajasti erilaisia sairauksia tai ongelmia, kuten depressio, skitsofrenia, ADHD, dementia, itsemurha, alkoholismi tai huumeriippuvuus. Suomen tunnilla kävimme läpi esityksen valmisteluun ja esiintymiseen liittyviä asioita. Esitystilanne oli opiskelijoille jännittävä ja etukäteen hyvinkin stressaava. Esityksissä käytiin läpi nykyisiä suomalaisia hoitokäytänteitä. Esitysten jälkeen keskusteluosuus oli erittäin tärkeä: mielenterveyshoitotyön käytännöt opiskelijoiden entisissä kotimaissa saattoivat poiketa todella jyrkästi suomalaisista. Perehtyminen suomalaisiin hoitokäytäntöihin olikin ensiarvoisen tärkeää ja tehtävänantoon kuului myös valitun sairauden hoitopolun selvittäminen. PowerPoint-esitysmateriaalit toivat

mukaan vankan ammatillisen sanaston ja käsitteistön. Puhuminen esitystilanteessa noudatteli useimmilla kirjoitettua tekstiä, mutta monet myös irrottautuivat etukäteen valmistelusta tekstistä puhumaan aiheesta vapaasti – ja siinäpä saattoi sitten tulla aivan uusiakin sanoja keksittyä: terveystieteiden keskus, mielenterveyskeskus, mielenterveys-sairaala tai sydämistö (sydän- ja verenkiertoelimistö).

SATU4-ryhmän kanssa kokeilin esitystehtävän arvioinnissa soveltaa Eurooppalaisen viitekehyksen mukaista taitotasoarviointia. Tein esityksistä havainnot samoilla kriteereillä kuin muillakin suomen kielen ja viestinnän kursseilla: sisältö, rakenne, aloitukset ja lopetukset, vuorovaikutus yleisön kanssa, äänenkäyttö jne. Havainnoin myös puheen sujuvuutta, sanastoa, muita kielellisiä ilmaisuja ja ääntämistä. Palautelomakkeessa oli erikseen huomioitu puheen sujuvuus, sanasto, ääntäminen ja intonaatio, puheen lauserakenteet, ymmärrettävyys, vuorovaikutus, PowerPoint-esitys ja kokonaisvaikutelma. Lisäksi kommentoin opiskelijan tekemää itsearviointia. Näin perusteelliseen arviointiin ja palautteeseen ei läheskään kaikissa tehtävissä ole ollut mahdollisuutta.

Muistiinpanoni ja kirjalliset arvoinnit esityksistä ovat säilyneet mappeihin arkistoituina. Myös oma opettajan työni on tullut samalla dokumentoitua ja nyt siitä on tullut siis jo historiaa!

Esitykseen valmistautumisessa ja arviointikeskustelussa korostimme, että onnistunut esitys ei ole pelkästään kielen varassa, vaan monet muut tekijät vaikuttavat onnistumiseen myös. Esitykset toteutettiin parityönä, mutta lisäksi annoin jokaiselle jälkikäteen henkilökohtaista kirjallista palautetta esityksestä esitystilanteen sanallisen palautteen lisäksi. Kaikki saivat ainakin yhden C-tason arvioinnin osa-alueesta sanasto tai arviointilomakkeen kohdasta ”opiskelija osaa pitää pitkän, valmistelun ja muodollisen esityksen vaativasta ammatillisesta aiheesta” (vrt. Eurooppalainen viitekehys 2008, 95). Arvioin joidenkin opiskelijoiden puheen tuottamisen jopa A1-tasolle. Kielitaidon osa-alueet saattavat olla hyvinkin eri tasoilla, se tuli selkeästi esille vaikka vain tämän yhden tehtävän arvioinneissa. Toisaalta opiskelija, joka oli saanut puheen sujuvuudesta tästä esityksestä arvioinniksi A2, pitää vuosia myöhemmin Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin koulutuspäivässä satapäiselle yleisölle kiinnostavan esityksen sujuvalla suomen kielellä!

Ravitsemusneuvontaa suomeksi – purot ja vellit sekaisin

SATU6-ryhmän kanssa suunnittelimme ja toteutimme Ravitsemuksen perusteet -opintojaksolla ravitsemuksen opettajan Annukka Mattisen kanssa ravitsemusohjaustilanteen. Ravitsemuksen opetusta tarkastellaan tässä julkaisussa myös erikseen Mattisen Ravitsemusopetusta maahanmuuttajasairaanhoidajille -muistelussa.

Ohjaustilanne oli integroitu ja se oli suomen kielen ja viestinnän kurssin osasuoritus ”ryhmäkeskustelu”. Kyseessä oli opiskelijoiden ensimmäinen arvioitava suomen kielen suoritus ja sijoittui ensimmäiselle lukukaudelle. Ohjaustilannetehtävä oli myös ensimmäinen yhteisopettajuuskokeilumme Annukan kanssa ja samalla simuloitu oppimistilanne – aina simuloinnit eivät kaipa ympärilleen kalliita erikoislaitteita!

Tehtävänantona oli perehtyä yhteen sairauteen ja sen ravitsemukseen. Opiskelijat olivat laatineet aiheesta tietopuolisen esityksen ravitsemuksen tunnille ennen ohjaustilanneharjoitusta. Opiskelijat perehtyivät mm. seuraavia sairauksia sairastavien ravitsemukseen ja ruokavalioon: diabetes, keliakia, reuma, verenpaine, Alzheimerin tauti, Crohnin tauti, syöpä ja mahaleikkaus, yhteensä 16 potilasesimerkkiä. Suomen opettajalle tässä oli jo haastetta – pelkästään ravitsemus sisältää valtavasti erikoisalan sanastoa. Suomen tunneilla käsitelimme vastaavasti ohjaamiseen, neuvomiseen, käskemiseen, ehdottamiseen liittyviä sanontoja, ilmaisuja ja rakenteita oppimateriaalien ja puheharjoitusten avulla. Teimme oppikirjan harjoituksia ja pienimuotoisia päivän ruokalistan suunnitelmia esim. laktoosi-intolerantikoille ja keliakoille niin, että pääpaino oli viestinnässä ja kielessä. Opiskelijat kokosivat ja kertasivat sanastoa ja sanatyyppejä: laktoositon, rasvaton (-ton/tön-loppuiset nominit), vähärasvainen (nen-loppuiset sanat); levite, maitotuote (e-loppuiset sanat) jne. Kielioppia opiskelijat olivat kerranneet itsenäisesti, ja tarkoituksena oli, että sitä ei tarvitsisi lähitunneilla käsitellä. Käytännössä kielioppiasioita on käsitelty ja harjoiteltu paljon suomen tunneilla, niin SATU6-ryhmän kuin muidenkin kanssa.

Ohjaustilanteessa sekä suomen että ravitsemuksen opettaja antoivat palautetta, mutta ei arvosanaa. Tehtävä arvioitiin asteikolla hyväksytyt/hylätty, mutta käytännössä hylättyä ei voinut tulla.

Ravitsemuksen opettaja oli laatinut potilasesimerkit autenttisia tapauksia mukaillen kullekin sairaudelle. Sovimme yhdessä opiskelijoiden roolit, aikataulun ja tavoitteet. Jokainen opiskelija esitti vuorollaan potilasta, jolla on kyseinen tauti ja hoitajaa, joka

ohjaa. Kaikki toimivat siis molemmissa rooleissa. Potilaan roolissa ollut valmistautui perehtymällä omaan sairauteensa ja hoitajan roolissa ollut perehtyi ko. sairauteen ja sen vaatimaan ruokavalioon. Ohjaushetki oli vain noin 5 minuuttia, jonka jälkeen arvioimme yhdessä keskustelua, poimimme ilmauksia, tarkensimme sisältöä tai sanastoa toiset 5 minuuttia. (Kuva 1).

Tehtävän toteutus neljän oppitunnin mittaisena kokonaisuutena onnistui sekä opiskelijoiden että meidän opettajien mielestä hyvin: napakalla aikataulutuksella tilanteet etenivät ja palautekeskusteluihin jäi aikaa. Opiskelijat eläytyivät rooleihinsa, ilmapiiri oli kannustava ja huumoriakin pilkahti mukana. Ääntämisessä on tullut vuosien varrella päivittäin hauskoja tilanteita vastaan, niin tässäkin tapauksessa: poimittakoon esimerkiksi vaikkapa minimiparit puro ja puuro tai veli ja velli, jotka erään opiskelijan ravitsemusohjauksessa menivät sekaisin. Suomen äänteiden kesto on yksi vaikeimmista kielen ilmiöistä oppia. Äänten pituuden kuuleminen on vaikeaa lähes kaikille S2-oppijoille. Sanojen taivutus tuo haastetta vielä moninkertaisesti.

Kuva 1.
Ravitsemusohjaustilanne. (Kuva: Sirpa Rajala)

Kiinnitimme palautteessa eri asioihin huomiota. Mattinen pyrki varmistamaan, että oleelliset asiat kuhunkin sairauteen tai erityisruokavalioon tuli huomioiduksi, eli hän täydensi tarvittaessa ohjauksen sisältöä. Minä vastaavasti pyrin näkemään hoitajan kokonaisvaltaisesti viestijänä huomioiden sanatonta viestintää ja nostamalla esiin juuri tämän ohjaustilanteen hyviä puolia: esim. kuuntelemisen, tervehdykset ja esittelyt, ohjauksen kielen, kehotukset jne.

Opettamassa Mervin, Päivin ja Lassen kanssa

Samanaikaisopettajuutta on toteutettu muillakin opintojaksoilla yksittäisillä tunneilla eri teemoista. Laajimmin olemme tehneet yhteistyötä Mervi Takaeilolan kanssa etenkin SATU7-ryhmän kanssa. Takaeilola esittelee hoitotyön ja suomen opiskelun integrointia artikkelissaan Luennoista toiminnalliseen oppimisen tilaan – pedagogiikan kehittäminen maahanmuuttajien pätevyitysmiskoulutuksessa. Olemme myös julkaisseet artikkelin Urareitti-hankkeen opetuskokeiluista tavoitteena kieli-tietoinen yhteis- ja samanaikaisopettajuus, joten en käsittele tässä yhteydessä sitä enempää. (Rajala & Takaeilola 2017).

SATU6-ryhmän kanssa olin Mervin kanssa hoitotyön tunnilla, jolla käsiteltiin aseptista työskentelyä ja infektioiden torjuntaa. Ensin Mervin alusti mm. pukeutumista, suojautumista, kontaminaatiota ja käsienpesua oppimateriaalien avulla. Kielellisesti samoja asioita päästiin harjoittelemaan niin, että opiskelijan tehtävänä oli perehdyttää osastolle saapuvaa harjoittelijaa ja selittää juuri opittua aseptista työskentelyä. Ohjaus- ja perehdytystilanteessa opiskelija joutui kertaamaan asioita ja toiston kautta varmistamaan oppimista. Hän joutui kertomaan omin sanoin ja tuottamaan itse ilmaisuja. Opiskelija joutui myös vaihtamaan kielen rekisteriä virallisemmasta opettajan ja oppimateriaalien yleis- ja ammattikielestä puhekieleen ja jopa ammatitslangiin. Sekä suomen että hoitotyön opettaja ohjasivat ja tukivat tarvittaessa opiskelijoita harjoituksessa. Hämmennystä aiheutti pelkästään jo käsineiden useat nimitykset: sormikkaat, hansikkaat, hanskat... Kun siihen vielä lisätään määritteitä, saadaankin suurin piirtein koko suomen sanasto mukaan: puuteriton tehdaspuhdas vinyylikäsine.

Erään kerran hoitotyön perusteiden opintojaksolla aiheena oli potilassiirrot ja tunti toteutui hoitotyön luokassa. Hoitotyön lehtori Päivi Erkko keskittyi ohjaamaan ja näyttämään erilaisia siirtoja ja harjoittelemaan niitä opiskelijoiden kanssa. Opiskelijat pyrkivät kertomaan koko ajan suomeksi potilaalle, mitä he tekevät, kehottavat

ja pyytävät. Minulla suomen opettajana oli täysi työ kirjoittaa muistiin kaikki mahdolliset kääntymisen ja kääntämiseen, nousemiseen ja nostamiseen liittyvät ilmaisut. Muistiinpanot jaettiin opiskelijoille tunnin jälkeen ja ne käytiin vielä kielellisesti läpi suomen kielen tunnilla. Monille intransitiivi- ja transitiiviverbien ero (siirtyä – siirtää, kääntyä – kääntää) on vaikea hahmottaa. Direktiivi-ilmaisut kaikkiaan ovat keskeinen ja haastava puhuttelun tapa sairaanhoitajan työssä. Esimerkiksi milloin sopii ilmaisu Nosta jalkaa! Voitko nostaa jalkaa? Nostaisitko jalkaa ... Missä tilanteessa pitäisi teitellä, entä pehmentää ilmaisu? Puhekieli tuo vielä omat variaatiot näihin kaikkiin mukaan: Nostaisit sä jalkaa! Voit sä nostaa jalkaa jne. Tämän integroidun tunnin saaliina saatiin paljon havainnollisia esimerkkejä sekä konkreettisia tehtäviä SUVI-tunnille. Olen kehitellyt tunnilla muistiin kirjatusta aineistosta myöhemmin jäsentyneemmän tehtävän ja opetusmateriaalin.

Kuva 2.
Learning cafe EAPO-tunnilla. (Kuva: Sirpa Rajala)

SATU6-ryhmän Ensiapua ja poikkeusolojen hoitotyötä (EAPO) työstimme yhdessä Lasse Putkon kanssa (kuva 2). Mukana tunnilla oli myös opetusharjoittelija. Opiskelijat tekivät learning cafe -ryhmissä tehtäviä eri aiheista liittyen onnettomuuksiin ja niiden ehkäisyyn, toimintaan tulipalotilanteessa, liikenneturvallisuuden parantamiseen ja työturvallisuuden parantamiseen. Valtava määrä uutta, vaikeaa sanastoa ja vaativaa asiaa. Aiheet herättivät paljon keskustelua ja tarkennetuksi tuli mm. mitä tarkoittaa kolmiolääkkeet, ennakoiva ajotapa, turvaväli, nopeusrajoitus ja paljon muuta: ulkomaalaistaustaisia naurattaa ja ihmetyttää ilmaisutapa ”kypärä päässä” ja ”heijastinliivi päällä” – kypärähän on pään ympärillä tai päällä, eikä pään sisällä; liivillä tai vaatteilla muutenkaan ei puolestaan ole mitään tekemistä pään kanssa, miten nekin ovat päällä?

”Puhdasta suomea”

Suomen kielen tunneista suuri osa käytettiin tukemaan edellä kuvatun kaltaisesti ammattiaineiden tunteja. Lähdemerkintöjen tukiovetusta oli suomen tunneilla, koska tiedonhakua ja lähteiden käyttöä ja merkintää tarvittiin lähes joka aineessa tai tehtävässä.

Oli meillä aivan omia, pelkästään suomen kielen oppituntejakin silti paljon ja niiden sisältöä olen kuvannut edellä suomen opintojen kokonaisuutta hahmotellessani. Suomen kieli liittyy kaikkeen, kielen opetuksen ja oppimisen erottaminen ammattiaineiden sisällöstä on mahdotonta. SATU-koulutuksissa ”puhdasta suomen kieltä”, jota ehkä kielen rakenteet edustavat (passiivin muodostaminen, imperatiivi, sijamuodot...), ei ole ollut tarkoituksaan opiskella. Käytännössä kielioppia kuitenkin opiskeltiin ja opiskelijat myös toivoivat sitä enemmän. Toisaalta he toivoivat myös paljon käytännön puhekieltä, jota todellisuudessa parhaiten oppi harjoittelujaksoilla. Siksi olikin erityisen hienoa, että viimeisessä SATU-koulutuksessa Urareitti-hankkeen myötä nämä toiveet pystyttiin yhdistämään, kun suomen opettajana pääsin käymään harjoittelupaikoissa ohjaamassa ja jalkautumaan juuri sinne, missä tilanne on päällä ja kieli ankkuroituu käsillä olevaan työtehtävään.

SATU-koulutusten aikana kaikki opettajat ovat tuottaneet valtavat määrät omaa oppimateriaalia, niin myös minä. SATU-ryhmille on lisäksi hankittu omia oppikirjoja opiskelun tueksi ja myöhempää käyttöä varten ammatissa ja työelämässä.

Hankitut kirjat ovat vaihdelleet ryhmittäin. Muun muassa seuraavat kirjat ovat olleet käytössä eri ryhmillä suomen opetuksessa:

Leila White: Suomen kielioppia ulkomaalaisille.

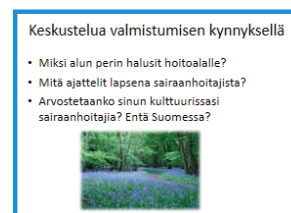
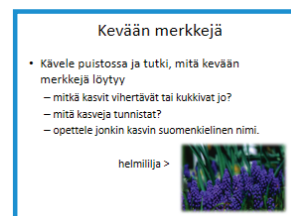
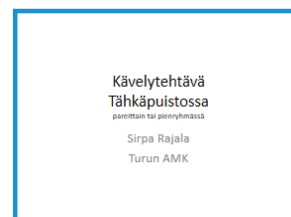
Hannele Jönsson-Korhola & Leila White: Tarkista tästä. Suomen sanojen rektioita suomea vieraana kielenä opiskeleville.

Maria Kela & Eveliina Korpela: Sairaahan hyvää suomea. Terveysalan suomea maahanmuuttajille. Lääkärilatinana / Lääkärikielen sanakirja

Inkeri Jääskeläinen & Pekka Vätilä: Puhun, kirjoitan, raportoin. Keskusteluopas hoitoalan työntekijöille.

Anu Mustonen, Heidi Sippola ja Nuppu Tuononen: Hoidetaan suomeksi

Suomen opetuksessa on luonnollisesti hyödynnetty myös ammattiaineiden käyttöön hankittuja oppikirjoja, esim. *Sairaanhoidajan käsikirjaa* ja erilaisia verkkomateriaaleja. Minkään yksittäisen oppikirjan varassa opetus ei ole edennyt, vaan omien materiaalien ja tehtävien lisäksi olen käyttänyt soveltaen olemassa olevia oppimateriaaleja ja autenttisia materiaaleja. Monet niistä ovat pääasiassa tukeneet itsenäistä opiskelua ja toimineet käsikirjoina. Kieli elää vahvasti ajassa. Useimmat tehtävät toimivat vain yhden ryhmän opetuksessa. Ajankohtaiset artikkelit tai TV-ohjelmiin tehdyt tehtävät vanhenevat nopeasti, eikä niitä voi enää myöhemmin käyttää. Harjoituksista esimerkkinä liitän oheen yhden ”kertakäyttötehtävän”, joka kyllä kestää aikaakin ja on sovellettavissa ja muunneltavissa (kuvio 1). Kävelytehtävä Tähkäpuistossa oli aivan viimeisten suomen tuntien ohjelmaa, kun kaikki on jo tehty mitä tehdä voi. Keväällä 2014 valmistuva SATU5-ryhmä sai kävelykokousten hengessä koota kevyesti kevään kasvun ja ammatillisen kasvun aiheita:

Kuvio 1.
Kävelytehtävä Tähkäpuistossa.

Valtionhallinnon kielitutkinnon suorittaminen

SATU-ryhmissä on ollut alusta asti mahdollista suorittaa Valtionhallinnon kielitutkinto koulutuksen kustantamana. Osallistuminen on ollut vapaaehtoista. Useimmista ryhmistä ainakin kaksi kolmasosaa on suorittanut tutkinnon, viimeisessä SATU-ryhmässä kaikki osallistuivat. Tutkinnon on vastaanottanut Opetushallituksen hyväksymä suomen kielen opettaja. Todistukset lähetetään suoraan kotiin henkilökohtaisesti, enkä ole osallistunut tutkinnon arviointiin millään tavalla. Opiskelijat ovat kokeneet tutkinnon tehtävät haastattelua lukuun ottamatta vaikeiksi.

Viimeisten ryhmien kanssa myös kielitutkintoon valmistauduttiin SUVI-tunneilla tietoisemmin tarkastelemalla hallinnon ja työelämän kielenkäyttötilanteita ja tekstejä (esim. palaveriharjoitukset, muistion kirjoittaminen, sähköpostiviestintä). SATU7-ryhmällä oli myös viimeisellä harjoittelujaksolla tehtävä, joka tuki valmistautumista kielitutkintoon ja josta oli sovittu harjoittelunohjaajien kanssa. He havainnoivat ja tekivät muistiinpanoja työyhteisön viestinnästä, valokuvasivat (ohjaajan luvalla) tiedotteita tai ohjeita, jotka koskevat koko työyhteisöä, eivätkä pelkästään hoitotyötä. Samoin he osallistuivat palavereihin ja havainnoivat, miten ja kuka esittelee asioita, mitä asioita käsitellään tai millainen muistio laaditaan.

Kielitaidon kehittyminen

Ryhmien suomen kielen taito koulutuksen alussa on vaihdellut A-tasolta aina C-tasolle. C-tasolla aloittaneita tai sen saavuttaneita on ollut vain muutama koko koulutuksen historiassa. Kokemuksiemme mukaan alun tasosta ei voi vielä päätellä, miten kielitaito tulee koulutuksen myötä kehittymään. Kielenoppimisessa on todellakin kyse yksilöllisestä polusta ja prosessista. Siihen vaikuttavat monet tekijät aina kotikielestä ja omassa elämässä tapahtuvista asioista alkaen – joista pienimpiä ei ole esimerkiksi koko perheen muutto Turkuun äidin opiskelun vuoksi.

Me opettajat olemme todistaneet SATU-koulutuksissa vahvan sairaanhoitajan ammatillisen identiteetin kehittymistä ja lähes rakettimaista kielenoppimista, kun opiskelija harppoo taitotasolta toiselle. Tämän artikkelin alussa oleva tekstikatkelma kertoo, mistä on saatettu lähteä liikkeelle ja esimerkki saman opiskelijan kypsyysnäytteestä (ks. seuraava luku) kertoo, mihin päästiin. Toisaalta olemme myös joutuneet toteamaan, että nousua uudelle taitotasolle ei tapahdukaan, vaan alussa lupaavalta vaikuttanut B-kielitaitotason opiskelija ei kehitykään yhtä nopeasti.

Esimerkiksi ääntäminen on saattanut fossiloitua, eivätkä muutoksia voimakkaaseen aksenttiin tuo runsaatkaan tarjoumat oppimisympäristöstä koulussa tai harjoittelu-paikoilla. (Vrt. esim. Suni 2008, 16–24.)

Kypsyysnäyte – rimakauhua ja ...?

Sairaanhoitajan tutkinnon SATU-opiskelijat ovat suorittaneet alun alkaen muulla kielellä, kaikki eivät suinkaan äidinkielellään, vaan esimerkiksi englanniksi. Kaikkien koulusivistyskieli on ollut muu kuin suomi tai ruotsi. Tästä syystä he eivät voi osoittaa kypsyysnäytteessä erinomaista kielitaitoa, vaan ovat saaneet AMK-tutkin-totodistukseen merkinnän hyvästä kielitaidosta. Kypsyysnäyte on siis toiminut vi-rallisesti ammattialaan perehtyneisyyden kokeena.

Kaikki ovat kuitenkin kypsyysnäytteen kirjoittaneet ja sen hyväksytysti suoritta-neet. Vuosien mittaan on käyty valtakunnallisesti keskustelua erillisen suomi toise-na kielenä -kypsyysnäytteen mahdollisuudesta, mutta sellaista ei ole näillä näkymin tulossa. (Vrt. Kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset ammattikorkea-kouluissa 2016.)

Alla on pieni katkelma kypsyysnäytteestä opiskelijalta, joka koulutuksen alussa ei tiennyt, miten voisi kehittää omaa oppimistaan ja kielitaitoaan. Kieli ei ole virhee-töntä, mutta riittävää: osaaminen täyttää kyseisen kielenkäyttötilanteen vaatimuk-set:

Alussa tutustuimme aihealueeseen yhdessä. Aihe alue oli meille kaikille täysi uusi ja siihen tutustuminen vei meiltä paljon aikaa. Aloitimme etsimällä teoria silta millainen on hyvä opaslehti ja perehdyimme suomen selkokielta kasettevään materialiin. Opennäytetyön teoriasosa varten tutustuimme omaishoidon tukeen liittyviin lakeihin, kirjallisuuteen ja tutkimuksiin saatuamme jonkinlaisen kuva siitä, mistä haluaisimme kirjoita opinnäytetyösämme.

Lopuksi

SOTE-silta -hanke jatkaa SATU-koulutusten perinnettä uudistaen. Suomen kielen ja viestinnän opetus muuttuu myös Urareitti-hankkeen kokemusten ja työn tulosten myötä. Suomen kieli kulkee tietoisesti kaikkiin ammatillisiin moduuleihin integroituna. Lisäksi sairaanhoitajan ammatillinen suomi saa oman erillisen opintomodulin, jossa keskitytään työyhteisön viestintään alakohtaisesti. Harjoittelujaksoilla toteutuu myös suomen kielen opettajana ohjaus ja kielen oppimista tukevat harjoittelutehtävät.

Mukanani suomi toisena kielenä -opetuksessa on vuosia kulkenut Jarno Pennasen pieni runo. Runon sanat nousevat mieleeni, kun huomaan opiskelijoiden (tai itseni) turhautuvan tai uupuvan; opiskelijat eivät saa ilmaista itseään suomeksi kuten sisimmässään tuntevat, tai minä en osaa ilmaista asiaani niin kuin sen tarkoitan. Olemme monen ryhmän kanssa kyseistä runoa käsitelleet, kun tuntuu, että emme pääse eteenpäin. Joskus runo on toiminut ”saatesanoina” koulutuksen päättyessä. Joskus jotakuta on saattanut lohduttaa myös se, että suomalaiset – ja vieläpä runoilija (Pennanen 1937/2012, 50.)– kompuroivat kielensä kanssa yhtä lailla:

*Eivät koskaan kulje rinnan
sanani ja tekoni:
Joskus sanat
ovat huimaavan kaukana edellä,
joskus nääntyvät
tekojen vauhtiin.*

Arvata saattaa, että ennen kuin runon ajatus on suurin piirtein saatu avattua, on vähintäänkin opettaja elänyt runon tunnelmat läpikotaisin. Mutta kyllä ne sanat ja teot lopulta kulkevat samaakin tahtia ja silloin meidän SATUimme on lopussa.

Lähteet:

Ammattikorkeakoulun kaikille yhteisten suomen kielen ja viestinnän opintojen kompetenssi- ja osaamistasokuvaukset. 2008. SUVI-verkosto. Viitattu 14.8.2018 <https://suviverkosto.wordpress.com/about/>

Eurooppalainen viitekehys: Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. 2008. Euroopan neuvosto. Suom. I. Huttunen & H. Jaakkola. 1.–3. painos. Helsinki: WSOY.

Kela, M.; Komppa, J. & Tuononen, N. n.d. *Lähihoitajan ammatin kielellinen ja viestinnällinen viitekehys.* Haettu 1.3.2018 <https://www.s2opettajat.fi/@Bin/763904/0+L%C3%A4hihoitajan+ammatin+kielellinen+ja+viestinn%C3%A4llinen+viitekehys.pdf>

Kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset ammattikorkeakouluissa 2016. AMK- kielten ja -viestinnän asiantuntijatiimi. Kivi-foorumi. AMK-kielten ja -viestinnän foorumi. Viitattu 17.8.2018. <https://kivifoorumi.wordpress.com/kieltenopetuksen-kaytantosuositukset/>

Komppa, J.; Jäppinen, T.; Herva, M. & Hämäläinen, T. 2014. *Korkeakoulutuksen ammatilliset suomi toisena kielenä -viitekehukset.* Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja, In: AATOS-artikkelit 16, Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.3.2018 URN:ISBN:978-952-6690-12-4

Lehtimaja, I. 2017. *Korkeakoulutetun maahanmuuttajan oikeus oppia suomea.* Kieli, koulutus ja yhteiskunta. Lokakuu 2017. Viitattu 17.8.2018. <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2017-2/korkeakoulutetun-maahanmuuttajan-oikeus-oppia-suomea>

Opetushallitus. 2018. Yleisten kielitutkintojen taitotasot. Viitattu 1.3.2018 http://www.ooph.fi/download/169733_Taitotasokuvaukset_CEFR.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset II.* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 5/2017. Viitattu 17.8.2018 <http://minedu.fi/documents/1410845/4240776/okm5.pdf/c8ba5aef-5038-4be0-80fd-80d75a00f8e7>

Pennanen, J. 1937/2012. Rivit. Näköispainos. ntamo.

Rajala, S. & Takaeilola, M. 2017. *Ammatillisen kielitaidon kehittyminen sairaanhoitajien pätevoitymiskoulutuksessa.* Kieli, koulutus ja yhteiskunta. Lokakuu 2017. Viitattu 24.8.2018 <https://www.kieliverkosto.fi/fi/article/ammattillisen-kielitaidon-kehittyminen-sairaanhoitajien-patevoitymiskoulutuksessa/>

Ruotsala, P.; Sairanen, R. & Vanhanen, S. 2005. *SATU. Sairaanhoidaja Turkuun maahanmuuttajista*. Projektin loppuraportti. ESR. Työvoimatoimisto: Turku.

Suni, M. 2008. *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Humanities 94. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.